

ΘΕΩΡΙΑ 2^{ης} Δ.Ω. 18 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2024

Υπερ(Σουρ)ρεαλισμός

Ο σουρεαλισμός, όπως τον όρισε ο Breton, προοριζόταν να αναθεωρήσει τον ορισμό της πραγματικότητας. Τα μέσα που χρησιμοποίησε, αυτοματική γραφή, καταγραφή ονείρων, αφηγήσεις σε κατάσταση ύπνωσης, ποιήματα και πίνακες δημιουργημένα από τυχαίες επιρροές, τέχνη που απεικόνιζε **σκηνές παράδοξες και ονειρικές**, όλα είχαν επινοηθεί για την εξυπηρέτηση του ίδιου θεμελιώδους σκοπού — την **αλλαγή της αντίληψής μας για τον κόσμο κι ως εκ τούτου και την αλλαγή του ίδιου του κόσμου**. [...]

C.W.E. Bigsby, *Νταντά και Σουρρεαλισμός*, μτφ. Ελένη Μοσχονά, Ερμής, Αθήνα 1989 (3η έκδ.), 60-61 (Η γλώσσα της Κριτικής, 12).

Ο υπερρεαλισμός ως κίνημα διαμορφώνει έναν **επαναστατικό χαρακτήρα**, ο οποίος γίνεται αντιληπτός και εκτός Γαλλίας, σε ευρωπαϊκά συμφραζόμενα που διαθέτουν διαφορετική παράδοση. [...] Η έννοια που διαμορφώνει, και μέσω της οποίας επιχειρεί να προσδιορίσει τους όρους, βάσει των οποίων κατασκευάζεται η παράδοση, είναι αυτής της ανώτερης πραγματικότητας, της **υπερ-πραγματικότητας** (*surréalité*), η οποία συνδέεται με την *παντοδυναμία του ονείρου* (*toute-puissance de rêve*). [...] Παράλληλα **καταργούνται οι κανόνες** της κρατούσας ηθικής και αισθητικής κατά την άσκηση της αυτοματικής συγγραφικής πράξης, ώστε να διαθέτει τη μεγαλύτερη δυνατή **ελευθερία**.

Μιχάλης Χρυσανθόπουλος, «Εκατό χρόνια πέρασαν και ένα καράβι». *Ο ελληνικός υπερρεαλισμός και η κατασκευή της παράδοσης*, Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 2012, 48-50.

Στο επίκεντρο της **αυτοματικής λειτουργίας** βρίσκεται η ποιητική **εικόνα**. Για τους υπερρεαλιστές η παραγωγή (αλλά και η ανάγνωση) της ποιητικής εικόνας είναι η ουσία της αυτοματικής εμπειρίας και ταυτόχρονα αποτελεί την κυριότερη διαφορά του υπερρεαλισμού από προηγούμενα λογοτεχνικά κινήματα. Πράγματι στην αυτόματη γραφή εκείνο που δημιουργεί την **αίσθηση της ετερότητας και της αυτονομίας του υπερρεαλιστικού λόγου** δεν είναι τόσο η μη σύνδεση των φράσεων μεταξύ τους όσο η **τολμηρότητα των εικόνων και των μεταφορών** συνακόλουθα. Η διαδικασία παραγωγής τους εκτός από τις ψυχαναλυτικές αφετηρίες παραπέμπει επίσης και σε θεωρητικές, πράγμα που δείχνει πως για τους υπερρεαλιστές η ποιητική εικόνα δεν ήταν απλώς ένα προϊόν μιας ποιητικής ρητορείας, αλλά η βάση και ο σκοπός των αναζητήσεών τους. [...] δίνεται η δυνατότητα και η ευκαιρία στο υποκείμενο να δημιουργήσει ένα κείμενο-γεγονός, ένα **κείμενο-ρήξη** με την προηγούμενη λογοτεχνική και αναγνωστική εμπειρία, ένα χώρο **ανίχνευσης αλλά και αμφισβήτησης** αυτής της ίδιας της λογοτεχνικής πράξης.

Ζ.Ι. Σιαφλέκης, *Από τη νύχτα των αστραπών στο ποίημα-γεγονός. Συγκριτική ανάγνωση Ελλήνων και Γάλλων υπερρεαλιστών*, Επικαιρότητα, Αθήνα 1989, 35-37

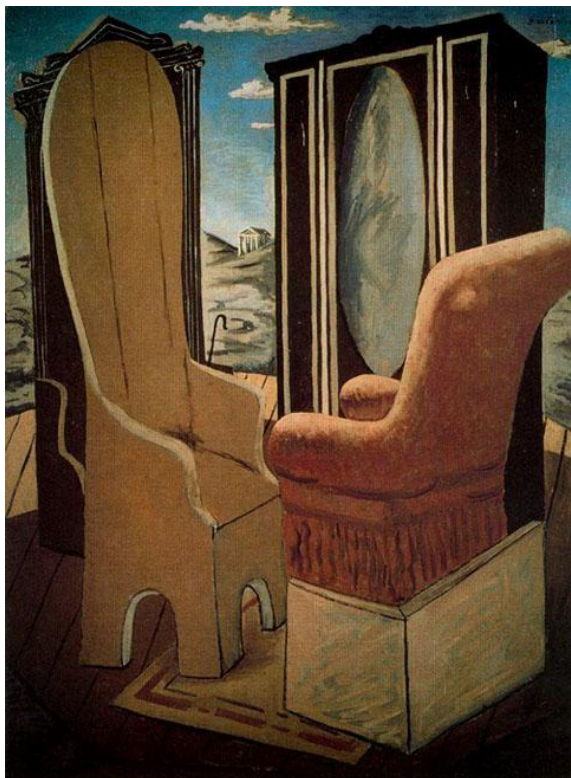
Η **επίθεση** που εξαπέλυσαν οι [φιλολογικοί και παραφιλολογικοί] κύκλοι [...] εναντίον των εκπροσώπων του κινήματος [του υπερρεαλισμού] υπήρξε πρωτοφανής και υπερέβη τα όρια μιας συνήθους φιλολογικής διαμάχης. [...] για το χρονικό διάστημα μιας πενταετίας, στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο της εποχής παρουσιάζεται μια σειρά κειμένων σχετικών κατά τον άλφα ή βήτα τρόπο με τον υπερρεαλισμό. Η κίνηση αυτή αναζωπυρώνεται, όπως είναι φυσικό, ύστερα από την εμφάνιση του [Ελύτη](#) και του [Εγγονόπουλου](#) και αναστέλλεται, χωρίς να διακοπεί, με την κήρυξη του Πολέμου. Τα κείμενα αυτά μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: εκείνα που απορρίπτουν τον υπερρεαλισμό επιχειρώντας μια θεωρητική προσέγγισή του· εκείνα που τον αντιμετωπίζουν εφεκτικά διατυπώνοντας επιφυλακτικές απόψεις· εκείνα, τέλος, που δεν ξεφεύγουν από τα όρια του λιβελλογραφήματος ή της παρωδίας, που είναι και τα περισσότερα. Χαρακτηριστικό όλων αυτών των κειμένων είναι η σύγχυση, η άγνοια και η καχυποψία. Την εποχή εκείνη **όσοι δεν χρησιμοποιούν τους παραδοσιακούς εκφραστικούς τρόπους βαφτίζονται υπερρεαλιστές και αναθεματίζονται**. Αφού μάλιστα λείπει ο αντίλογος, ο λόγος που επιχειρούν να αρθρώσουν τα κείμενα αυτά κατακυλάει σε απίστευτα χαμηλό επίπεδο, καθώς μεταχειρίζεται λιοδορίες, χλευασμούς, ύβρεις και χυδαιολογίες. Η λέξη «σουρρεαλισμός», που αρέσκονται να χρησιμοποιούν, γίνεται λέξη του συρμού και η λέξη σουρρεαλιστής περίπου συνώνυμη με ύβρι. [...] Θα χρειαστεί να εμφανιστεί, μετά από τον πόλεμο, μια νέα ποιητική γενιά, [η πρώτη μεταπολεμική](#), η οποία θα υιοθετήσει πολλά από τα διδάγματα του υπερρεαλισμού και θ' αποκαταστήσει σταδιακά το χαμένο του κύρος.

Σωτήρης Τριβιζάς, *Το Σουρρεαλιστικό Σκάνδαλο. Χρονικό της υποδοχής του υπερρεαλιστικού κινήματος στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2005 (2η έκδ.), 29-31.

Ο υπερρεαλισμός γεννήθηκε στα **χαρακώματα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου**, όπου βρέθηκαν οι περισσότεροι από τους κατοπινούς υπερρεαλιστές, [...]: ο André Breton, ο μελλοντικός «πάπας» (όπως ειρωνικά θα τον ονομάζουν) του κινήματος, ο Louis Aragon κ.ά. [...]. Νέοι, όλοι, στρατεύτηκαν αναγκαστικά, είδαν το αίμα να κυλάει ποτάμι και, επιστρέφοντας από το μέτωπο, **αμφισβητούν ριζικά το status quo** που οδήγησε στο σφαγείο του πολέμου, αλλά και τον **Λόγο**, που δεν μπόρεσε να εμποδίσει το μακελειό ούτε να περιγράψει τη φρίκη του, την επιστήμη, τη φιλοσοφία, τη λογοτεχνία και τη λογική πάνω απ' όλα, που τις σκέπει. Αμφισβητούν τις μεταπολεμικές πολιτικές επιλογές που επιδιώκουν να αλλάξουν τα πάντα, ώστε να παραμείνουν ίδια. Θα συνταχθούν [...] ενάντια σε όλους και σε όλα, για να στηλιτεύσουν την **«παγκόσμια χρεοκοπία ενός πολιτισμού που στρέφεται ενάντια στον εαυτό του και τον κατασπαράζει»**.

Τιτίκα Δημητρούλια, «Υπερρεαλισμός / Λογοτεχνία», περ. Σύγχρονα Θέματα, τχ. 118-119
(Ιούλ.-Δεκ. 2012) 20-21.

Giorgio de Chirico, «Επιτάφια στην κοιλιάδα»

Ν. Εγγονόπουλος, Αργώ

Βιβλιογραφία

Υπερ(Σουρ)ρεαλισμός

Από τις Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα
[Ιστορία Νεοελληνικής Λογοτεχνίας](#) &

Φωτόδεντρο
[Υπερρεαλισμός](#) &

Λεξικό Λογοτεχνικών όρων
[Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων - Υ](#) &

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας
[Έ. Κακναβάτος, «Γιατί δεν πεθαίνει ο Υπερρεαλισμός»](#) &

Υπουργείο Πολιτισμού

[ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΡΕΥΜΑΤΩΝ-ΛΥΚΕΙΟ-ΥΠΕΡΡΕΑΛΙΣΜΟΣ](#)

